

V uvodu v zbornik kolokvija so predstavljeni štirje kratki članki francoskih avtorjev, npr. članek o stanju raziskav starodavnega železarstva v vzhodni Franciji in še posebej zanimiv članek z naslovom *Od kovine do predmeta* avtorja C. Forrièresa.

Delo kolokvija je bilo razdeljeno v 4 sekcije, in sicer Arheometrija, Taljenje in kov, Regionalni ansambli, Okolje, gospodarstvo in družba ter še kot poseben dodatek peta sekcija s predstavitvenimi članki o ekskurziji.

V sekciji za arheometrijo se avtorji posvečajo raziskovanju tehnik taljenja železa v keltsko-rimskem obdobju v Franciji, pa tudi stranskim produktom, ki so nastajali pri železarskem procesu v "predrimski" Poljski.

Za nas so vsekakor zanimivi članki 3. sekcije, v katerih je R. Pleiner iz Prage predstavil zgodnje talilne peči za železo v srednji Evropi. Članek zajema najdbe imenovanih peči od halštatskega obdobja do konca 1. tisočletja n. š. Z veseljem tudi opozarjam na zelo kratek članek H. Jönsove, v katerem avtorica predstavlja zanimivo zgodovino železarstva v severni Nemčiji od 5. stol. pr. n. š. do 15. st. n. š. z ugotovljeno skraj v celoti opuščeno železarsko proizvodnjo v obdobju po 5. in do 12. st. n. š. V 15. stoletju se je razvila v severni Nemčiji množična proizvodnja železa oz. nam bolj znano fužinarstvo. Sledijo podobni članki o raziskavah latenskodobnih kupolastih talilnih peči na Gradiščanskem, o železarstvu v Belgiji, na Nizozemskem, Norveškem in Danskem.

Četrta sekcija se predstavi najprej z interdisciplinarnim člankom o povezavi med železarstvom in gozdovi v francoskem departmaju Ariège, sledi članek o železarstvu v rimskodobnem mestecu Bituriges v osrednji Franciji in članek o železo- in rimskodobnih železnih ingotih, najdenih v zahodni Evropi, ter članek o prav takšnih predrimskih ingotih iz Velike Britanije. Avtor P. Crew ugotavlja, da je oblika ingota kot trgovskega blaga oz. menjalnega sredstva (*currency bar*), označevala kvaliteto kovine in njen izvor (cfr. M. Leuzner-de Wilde, *Prämonetäre Zahlungsmittel in der Kupfer- und Bronzezeit Mitteleuropas*, *Fundberichte aus Baden-Württemberg* 20, 1995, 229 ss).

V zaključku resnično kratke predstavitve zbornika O železarstvu poudarjam, da je to delo, ki ga slovenski preučevalci metalurgije železa od njenih začetkov v železni dobi do sodobnosti ne bi smeli prezreti.

Anton VELUŠČEK

The Archaeology of V. Gordon Childe. Contemporary Perspectives. Uredil in spremno besedilo napisal David R. Harris. UCL Press, London 1994. 139 strani besedila, 6 strani indeksa, 11 fotografij. ISBN 1- 85 728-220-5 HB.

Knjiga *Arheologija V. Gordona Childea - sodobni pogledi* ni ne nova biografija in tudi ne kakšen nov prerez skozi njegov teoretski opus v celoti, kot nas že v uvodnih besedah opozori njen glavni urednik David R. Harris. Sad mednarodne konference je, ki sta jo priredila Inštitut za arheologijo in Prazgodovinsko društvo Childeovi stoti obletnici rojstva v spomin, potekala pa je 8. in 9. maja 1992. leta v Londonu. Obogati nas z nekaterimi novimi razmišljanji njegovih dobrih poznavalcev, hkrati pa doda še kakšen kosček v kolažu pensée intime tega velikana arheološke vede. Majorie Maitland Howard in njeni skici, s katero nas urednik uvede v knjigo, gre zahvala, da zre v nas Childeova podoba, kakršna je ostala iz njegovih zadnjih predavateljskih dni. Čez belo srajco s skrbno zavezano kravato oblečena srednjeazijska oprava, v roki pa avstralsko kopje domorodcev izpodrivata vsem dobro znano "angleškost". Tej je tudi sicer strogo formalnost od-

vzemal črn širokokrajni klobuk, konvencionalno togost pa prekratke hlače. Ekscentričnost, ki je prikrivala sramežljivost dobrodušnega moža, katerega miselni pečat občuti arheologija tudi osemtrideset let po njegovi smrti. Bruce G. Trigger (Kanada), Lev S. Klejn (Rusija), John Mulvaney (Avstralija), David S. Harris, Michael Rowlands in Colin Renfrew (Velika Britanija) ter Kent V. Flannery (Združene države Amerike) so se lotili iskanja odgovora na vprašanje, kakšna je današnja vloga tega morda najbolj znanega, gotovo pa največkrat prevajanega in še vedno branega arheologa dvajsetega stoletja.

John Mulvaney in Lev S. Klejn sta dopolnila Childeovo biografijo. Prvi (str. 55 - 73) se je posvetil avstralskemu obdobju njegovega življenja. Childeu je bilo trideset let, ko se je odločil za prostovoljno izgnanstvo, zato je že nosil v sebi "nevidno (intelektualno in psihološko) prtljago" (Harris). Zaradi svojega političnega prepričanja je bil takrat že zaznamovan, izobčen iz pedagoškega dela v domovini in odtujen domačim. Naklonjenost socializmu, v tedanjem avstralskem prostoru in času opazovana skozi strah pred boljševizmom, in srčno zavzemanje za miroljubno politiko, prav tako nesprijemljivo v krvavečih letih prve svetovne vojne, sta ga vrgla v navzkrižje z obstoječo družbeno realnostjo. Njegova prva knjiga *How labour governs* (1923) je bila neke vrste slovo od aktivne revolucionarne politike, za katero je nekoč prijatelju rekel, da bi jo bil izbral, če cena zanjo ne bi bila tako visoka. Potem, ko se je iz Avstralije umaknil na Škotsko, je politično gorečnost zamenjal s predanostjo arheologiji. Da je ostal svojem političnemu prepričanju zvest, četudi razočaran, do smrti, spoznamo iz prispevka *Leva S. Klejna* (str. 75-99). Ta lucidni ruski arheolog teoretik je poskrbel za obelodanitev Childeovega pisma, v katerem je ta skritiziral sovjetsko arheološko prakso, in za izčrpno študijo o odnosu sovjetske arheologije do Childea. Kljub temu da ga je s sovjetsko arheologijo družilo več stičnih točk kot ločnica, ga ta ni obdarila s svojo naklonjenostjo. Zaradi paranoičnega pečata previdnosti, kakršnega je odtiskovala vsem levičarskim Zahodnjakom, je gojila do njegovega dela mešane, ambivalentne občutke. Rada ga je uporabljala v propagandistične namene, sicer pa mu priznala "zaznalo ljubezen", kot zapiše Klejn, pa še to le s poznimi prevodi njegovih difuzionističnih del, ne pa tudi ruskimi izdajami *Man makes himself*, *What happened in history* ali *Piecing together the past*, kjer domujejo njegove marksistične misli. Da je bil marksist, mu je priznala šele po smrti, pa še to v slogu "mrtev marksist je dober marksist". Zaradi svoje človeške občutljivosti, ki mu je, po mnenju biografov, velikokrat odtegovala arheološko kritičnost, je šele nekaj mesecev pred smrtjo napisal kritiko svojim sovjetskim kolegom. Pismo, naslovljeno na Arčihovskega, Artamonova, Efimenka in morda še koga, je kritično do sovjetske prakse, ne pa tudi teorije. Lev S. Klejn pa je v njem našel tudi oporo za oporekanje Danielovemu in Clarkovemu prepričanju, da se je Childe pred smrtjo odrekel marksizmu.

Intelektualno ozadje etičnih in moralnih imperativov Childeovega dela se je namenil raziskati Michael Rowlands (str. 35-54). Childe je bil po njegovem mnenju globoko prežet s Heglovo in Marxovo historično interpretacijo in je verjel v arheologijo kot ključ do informacij tistega v preteklosti, kar bi pomagalo oblikovati etično izbiro prihodnosti. Prisegal je na "zmagoslavje razuma", na Zahodu ustoličenega kot temeljne kulturne vrednote. Projiciral ga je v bronastodobno invencijo metalurgije. V njej je videl možnost drugačne družbene implikacije. Z osvoboditvijo produkcije izpod okrilja političnih sil (orientalskega despotizma, vladajočih elit), naj bi bronastodobni livarji Evrope začrtali pot "veliki družbeni zgodovini svobode". Rowlands je pripisal prežrtje te Childeove ideje in vztrajno zatiranje mnogih, da je Childe sledil tej invenciji le kot tehnološkemu aktu, "arheološkemu

intelektualnemu filistrstvu". A tu še ni odnehal. Vprašal se je, v čem je bilo bistvo Childeove privrženosti "prazgodovinski vzpona Zahoda". Tu sta mu bili v oporo miselni dediščini Hegla in Marxa o edinstvenosti Evrope. Da bi razumel Childeovo zavezanost esencializmu, torej občutenju neke vrste posebne biti, ki naj bi bila lastna posameznim etnijam, se je oprl na analize antropologa Louisa Dumonta o interakciji med dvema ideologijama: racionalizmom in individualizmom razsvetljenstva na eni strani in idejami ter vrednotami izobilikovanimi v Nemčiji med 1770 in 1830 na drugi. Nasprotje je oblikovalo različni nacionalni tradiciji. Iz boja med ideologijama se je razvilo zahodnoevropsko prepričanje, da so kulture naravne entitete, zaradi medsebojnih stikov v stalni nevarnosti pred mešanjem. Kulturna edinstvenost je seveda vodila preko edinstvenosti izvora in k "čistosti" bistva. Takšno prepričanje je izdatno podpiralo tudi jezikoslovje 19. stoletja s pogledom na "prvobitno stanje" jezikov. Tradicionalna koncepcija neogramatikov je namreč zagovarjala "čistost" genetskih odnosov (poreklo vsakega jezika je vezano le na eno jezikovno družino). Šele strukturalna lingvistika in transformativno-generativna gramatika sta iskanje prvinskosti jezikovnih oblik izrinili iz primarnega zanimanja jezikoslovcev, sociolingvistika pa je s preučevanjem pidžin in kreolskih jezikov zavrgla opozicijo med "čistimi" in "mešanimi" jeziki in utrdila prepričanje, da so vsi jeziki nastali z mešanjem. Če ni "naravnih" jezikov, potem tudi ni "naravnih" kultur, so prepričani nekateri sociolingvisti. Childeov "beg" od kultur v difuzionizem je po Rowlandsu v marsičem mogoče primerjati z današnjimi sociolingvističnimi ugotovitvami, čeprav so bile Childeov mehanizem kulturnih sprememb inovacije, ne pa stiki med posameznimi kulturami. Etični vzroki za Childeovo sprejemanje difuzionizma so koreninili v družbeno-političnih razmerah njegovega časa. Childe je zelo zgodaj spoznal, na kako nevarnem terenu se gibljejo arheološke kulture in kako mamljiv plen predstavljajo rasističnim in nacionalističnim prenapetostem. Bil je nasprotnik ideje, da lahko "kulturni napredek merimo z dosežki posameznega ljudstva". Poleg poklona Childeovemu tako zgodnjemu zavedanju arheologije socialne in politične vloge Rowlands poudarja tudi drugačnost njegovega difuzionizma. Od tistega, ki so ga zagovarjali njegovi predhodniki, se razlikuje po tem, da ni temeljil na "delovanju centra nad socialno pasivnim okoljem". S preseganjem prepričanja, da so kulture naravne entitete, in difuzionizmom, ki je zagovarjal mešan nastanek kultur, ga uvršča med začetnike teorije kulturnega procesa. Childeovo prepričanje o osvobajajočem spoznavanju preteklosti pa je zanj "najpomembnejša in trajna zapuščina njegovega dela v arheologiji".

Bruce Trigger (str. 9-33), Colin Renfrew (str. 121-133) in Kent Flannery (str. 101-119) so raziskali razsežnosti Childeovega teoretskega mišljenja v odnosu do današnje teorije.

Trigger, kanadski historiograf arheološke teorije, velja za enega najboljših poznavalcev Childeovega dela. Tokrat nam predstavlja njegovo dediščino v kulturno-zgodovinski, evlucijski in simbolni arheologiji, raziše pa tudi njegov funkcionalistični pristop. Childeov kulturno-historični pristop je bil prevladujoča paradigma prazgodovinske arheologije med obema svetovnima vojnama. Zgrajen kot učinkovita kombinacija Monteliusovega difuzionizma in Kossinnovega koncepta kultura, a z uspešnejšim upiranjem rasizmu, prevladujoč v humanističnih vedah tistega časa, je bil takorekoč "predčasen". Zelo zgodaj je razlikoval sledi, ki naj bi se, s kritično obravnavo arheološkega zapisa, izločile kot etnični indikatorji (ročno izdelana lončenina, nespremenjene pokopne prakse) od tistih, ki so ohranjevalke tehnološkega pomena (orožje, orodje). Svoji "prvi ljubezni" (iskanju indoevropske pradomovine) se je odpovedal že v tridesetih letih, da bi se zoperstavil uničevalnemu duhu svojega časa - nacistični izrabi arheologije. Usmeril se je v difuzionizem in mu

pripisal "pozitivno moralno in politično vrednost". Kljub teoretskemu zanimanju za arheološke kulture se s tistimi izven prostora Evrope in Bližnjega vzhoda ni ukvarjal. V tem je ostal po Triggerju zvest racionalističnemu prepričanju o nujnosti priključevanja plemenskih družb evropskemu razvojnemu toku. Ko je uvidel, da s kulturno-historičnim pristopom ne bo dosegel želenega, se je usmeril v raziskovanje ekonomskega razvoja in tehnoloških inovacij (udomačevanju rastlin in živali, začetkom metalurgije, urbanizaciji). Sprva je razumel tehnološki razvoj v skladu s razsvetljensko miselnostjo o zavestni inventivnosti človeka kot upravljalca naravnega okolja, po prvih stikih s sovjetsko arheologijo pa ga je uvrstil v socialni in politični kontekst. Začel je iskati tiste arheološke zapise, v katerih naj bi odsevala politična in družbena aktivnost skupnosti. Z analizo naselbine Skara Brae na Orkneyjskem otočju je bil eden prvih arheologov, ki so interpretacijo prostorske organizacije povezali z vlogami spolov. Z raziskavami na otoku Rousey je po Triggerju predhodnik prostorskih analiz, v *Scotland before the Scots* pa eden redkih, ki so v tedanjem času razložili spremembe v pokopni praksi s socialno razložitvijo. Trigger poudarja tudi, da so ga interpretacije v teh študijah peljale čez takratne ustaljene akademske okvire in ga z njimi postavljala za predhodnika procesualistov. In še eno Childeovo vlogo osvetljuje. Medtem ko mu je angleška arheologija namenila vlogo velikega sintetičnega evropskega prazgodovine, je bil v Združenih državah Amerike prepoznan kot evolucionist, a zaradi svojih marksističnih idej sredi pobsnelega obdobja McCarthyjevega lova na čarovnice bolj redek predmet skrbnih analiz. Zavračal je premočrtni evolucionizem Marrovega tipa, pa tudi migracijam in difuzijam v kasnejših delih ni pripisoval posebne vloge. Z marksističnim pristopom je v evolucijo kulturnih sistemov uvedel več spremenljivk, kot sta bila tega zmožna Stewardov ekologizem ali Whiteov tehnološki determinizem. Njegova orientacija k socialni evoluciji je razširila vprašanja o družbeni, politični in religiozni organiziranosti prazgodovinskih skupnosti in opogumila razvoj procesne in simbolne arheologije. Njegova razmišljanja o kulturi v zadnjem desetletju ustvarjalnosti ga po Triggerju zbližujejo z zanimanjem za simbolno in kognitivno postprocesualistov. Nastavke za takšno prepričanje je Trigger našel v delih iz štiridesetih in petdesetih let, ko si je Childe, razočaran zaradi pakta med Hitlerjem in Stalinom in zagrenjen zaradi kvalitativnega padanja sovjetske arheologije, našel novo inspiracijo v poglobljeni analizi marksizma kot filozofskega sistema. Prepoznal je pomen "znanja in vedenja pri kulturni spremembi". Vsak posameznik je po Childeu opredeljen s "kulturnim zemljevidom", od njegove percepcije pa je odvisno razmerje do naravnega in kulturnega okolja. Kot racionalist in marksist je Childe verjel v arheologovo moč, da z "objektivnim razumevanjem preteklosti" zmore oblikovati boljše prihodnost človeštva.

In kako razvije opozicijo med Childeom "pionirjem procesne arheologije" in Childeom "tradicionalnim historičnim arheologom, ki je imel raje naracijo kot analizo" Colin Renfrew? Tudi on raziše Childeovo vlogo pri oblikovanju procesne arheologije. S citati iz članka "Archaeology and Anthropology" (1946) nam pokaže, da se Childeovo razumevanje zakonov kulturnega procesa ne razlikuje od tistega, kar sta kasneje predstavila Binford in Flannery. Zanj kot procesualista govori tudi analiza "The Urban Revolution" (1950), saj ga približuje, kot zatrjuje Renfrew, sistemski analizi. Vendar pa Renfrew poišče tudi tista vzroka, ki sta Childeu zaprla pot med "nove" arheologe. Najde ju v esencializmu in partikularizmu. Če opredeljuje procesualista želja po generalizaciji, potem je nasprotno za tradicionalnega historiografa značilna partikularistična drža, zgrajena iz priseganja na specifične pogoje in okoliščine. Prav ta pa je Childeu odvzemala možnost spoznanja, da lahko iz svojih prostorskih analiz izvleče spoznanja

splošnega pomena in oblikuje širše uporabne metode, kar bi ga uvrstilo med pristaše "nove" arheologije. Iz teh vrst ga je po Renfrewju izločil še esencializem. Z oznako, povzeto po Rowlandsu, je opredelil Childeovo iskanje označevalcev etnične identitete oziroma tistega "osnovnega in bistvenega", kar jih dela razpoznavne. Renfrew je mnenja, da je Childe do smrti gojil tiho upanje, da bo našel tiste posebnosti v ljudstvih, ki arheološko pritrjujejo "drugosti".

Kent Flannery se je posvetil zanimanju za Childea evolucionista in njegovemu vplivu na ameriško arheologijo. Za Childeovo manjšo prisotnostjo v ameriški kot evropski arheologiji tičita dva vzroka: izključenost "urbanih" revolucij na severnoameriškem prostoru in dejstvo, da ameriški arheologi ne razlikujejo marksistične teorije od marksistične politike in ji, s takšnim zoženim pogledom zaradi zloma socializma, namenajo mesto na zgodovinskem odpadu. Drugačno razumevanje pa je Flannery našel v nacionalnih znanstvenih okoljih Latinske Amerike. Zgodovina Latinske Amerike je namreč stkana iz "urbanih" revolucij, naklonjenost marksizmu pa je neprimerljiva s tisto v Združenih državah, zato ni naključje, da je ob petdesetletnici izida *Man makes himself* (1986) potekal kolokvij o Childeu v Ciudad de Mejicu in da je perujski arheolog Emilio Choy že 1960. leta uporabil "neolitsko" revolucijo kot interpretativno pomagalo v Andih. Kent Flannery je vzel pod analitsko lupo Childeova koncepta "neolitske" in "urbane" revolucije ter deset kriterijev, ki jih je Childe uporabil kot pogoje oblikovanja mestnih civilizacij. Sodobne raziskave v Srednji Ameriki in Andih zanikajo neposreden prehod iz "neolitske" v "urbano" revolucijo. Po Flanneryju lahko govorimo o vmesni revoluciji "razslojenosti". Childe jo je prezrl, ker je utemeljena s spremembami ideologije in družbenih odnosov, ne pa z načinom pridelovanja, ki ga je kot spremenljivo opazoval on. Desetim Childeovim kriterijem, izpolnjevalcem pogojev za nastanek mestnih civilizacij, je Flannery dodal manjše popravke, ki jih dovoljujejo novejši raziskave na ameriškem prostoru. Priključil jim je enajstega: vojskovanje. Temu se je Childe kot pacifist zavestno izognil, a je nepogrešljiv. Sicer pa Flannery zaključil: "Komaj pomembno je, da se nekatere podrobnosti na Childeovi shemi ne prilegajo podatkom današnje nuklearne Amerike. Kar pa je pomembno, je to, da je imel Childe vizijo evolucije v tistem času, ko so imeli drugi arheologi samo arheološke karte".

V času, ki se bje bitko med "novo" in "novejšo" arheologijo, a hkrati že spoznava, da se biografije arheologov skrivajo tudi v njihovih arheoloških tekstih, so besedila, posvečena Childeovemu delu, zanimivo branje, še zlasti ob pomisli, da njegovega vpliva na slovensko arheologijo skorajda ne poznamo.

Irena MIRNIK PREZELJ

Theory in Archaeology. A World Perspective. Uredil in uvodno študijo napisal Peter J. Ucko. Theoretical Archaeology Group Series. Routledge, London, New York 1995. 281 strani besedila, 11 strani indeksa, 40 ilustracij, 18 člankov. ISBN 0-415-10 677-X.

Zbirki *One World Archaeology*, ki si je z uspešnim združevanjem tematsko najrazličnejših arheoloških teoretskih zanimanj že pridobila svoj sloves, se je pri založbi Routledge pridružila nova, *Theoretical Archaeology Group Series*. Ni torej presenetljivo, da je njena prva knjiga sad prispevkov s sekcije Svetovni pogled na evropsko teorijo, prebranih na Evro-TAG-u v Southamptonu 1992. leta, kjer je bila letna konferenca *Theoretical Archaeology Group*. Glavnemu ured-

niku Petru J. Ucku je uspelo zbrati večino besedil z "najboljše" (Paddayya), "z najbolj slišno polifonijo teoretskih glasov" (Ucko) zaznamovane sekcije, in jim dodati še nekaj najbolj odmevnih z druge, naslovljene Regionalna tradicija in arheološke raziskave v Evropi. 18 člankov avtorjev z vseh petih kontinentov predstavlja zbir, katerega je nemogoče umestiti v katerikoli razvrščevalni stereotip. Skupno jim je ukvarjanje z aktualnimi vprašanji arheološke teorije in prakse devetdesetih let ter želja po izvitju iz getoizacije teoretske misli znotraj discipline. Globalna perspektiva na arheološko teorijo se v njih prikaže prav tako razpršena in raznorečna kot evropska, odkrije pa nam tudi marsikaj zakritega, prezrtega, neupoštevane in zamolčanega.

V predgovoru nas urednik opozori, da se je njegovo pričakovanje o tem, kako bo historiat regionalnih arheoloških epistemologij odslakala družbeno realnost (kolonialno dimenzijo, jezikovne prevlade...), izjalovilo. Pokazalo se je namreč, da npr. brazilska arheologija ne kaže nobenih navezav na portugalsko, kot bi bilo pričakovati zaradi socio-kulturne zgodovine, in da je ostali Latinski Ameriki dogajanje na španski arheološki sceni bolj neznano, kot bi veljalo sklepati po siceršnjih historičnih, kulturnih, političnih in ekonomskih stikih.

V uvodnem poglavju nas prepriča, da ločenost arheološke teorije od prakse ni kakšna naša pavšalna ad hoc sodba, temveč realnost, razvidna tudi iz prispevkov nekaterih avtorjev zbornika, in da so arheologi teoretiki povsod še vedno izrazita manjšina (v marsikaterem arheološkem okolju pa opazovani vsaj kot obstranci, če že ne heretiki, bi dodali). Ugotavlja, da moremo iskati vzrok za različnost arheoloških teorij v raznolikosti kulturnih kontekstov, pozornost bralca pa usmeri še na vlogo posameznikov pri oblikovanju teoretskih tokov (npr. različnost Fergussonove vloge v angleški ali indijski arheologiji, široka sprejemljivost Childeovih konceptov ali pa dolgotrajnost in razvejanost vplivnega področja Dunajske migracijske šole). Po njegovem mnenju zbornik pokaže, kako napačno je minimalizirati vlogo razlik med regionalnimi interpretativnimi tradicijami, saj so celo v regijsko pojmovani Evropi teoretske misli nacionalnih šol tako raznovrstne, da zahtevajo za pravilno razumevanje skrbno analizo. Ucko tudi občutljivo povleče rdečo nit arheologiji pogosto inherentnega ideološkega in političnega naboja. Zagovarja tezo, da je državna kontrola, ki je tudi v devetdesetih še vedno spremljevalka arheologije, prinašalka "sušnih let" ali pa celo pokroviteljstva. Razmišljanje razširi na nacionalizme, regionalizme in etnične gibanja, ki pri utrjevanju kolektivne kulturne identitete kaj rada instrumentalizirajo arheologijo. V premislek nam ponudi uporabnost kulturno-historičnega pristopa, te prave "trdnjave nacionalizma", v anglo-ameriškem strokovnem jeziku pogosto izrinjenega iz teoretske v metodološko kategorijo. Prav zaradi svoje vztrajne in trdožive vprege v nacionalizme in celo rasizme kar kliče po poglobljenih raziskavah. V nasprotju s Kohlovim prepričanjem, da gredo posamične arheologije skozi enake "teoretske razvojne stopnje", pripisuje Ucko, oprt na tekste piscev zbornika, teoretsko evolucijo prej selektivnemu izboru. Če so osemdeseta leta še zaznamovana s prepričanjem o "objektivni" naravi arheološkega zapisa, dopuščajočega varen umik vede, kadar gre za politično manipulacijo z "resnico", pa tega za devetdeseta ne moremo več trditi. Slednja socio-politično dimenzijo arheologije širokosrčno priznavajo, kar pa ne pomeni, da je arheološka praksa kaj bolj imuna pred zlorabami, kot je bila v preteklosti. Le Goffova misel o zgodovini, ki da se pogosteje pridružuje ideologiji kot obratno, se prilega tudi arheologiji.

Martin Hall, John Kinahan in Bassey W. Andah prikazujejo v člankih *Veliki Zimbabwe in Izgubljeno mesto: kulturna kolonizacija južnoafriške preteklosti, Teorija, praksa in kritika v zgodovini namibijske arheologije in Evropske ovire raz-*